

LÁNCZI ANDRÁS:

Konzervatív kiáltvány

A kötetben közölt hét közéleti-politikai esszé közül a címadó írás a konzervatív világszemlélet átfogó és az aktuális helyzetre (2002 szeptember) alkalmazott ismertetését nyújtja, a többi az itt felvetett szempontok némelyikét fejti ki bővebben. A szerző hangsúlyozza, hogy célja nem pártprogram írása, hanem egy politikai filozófia létrehozása. A konzervatív politikai filozófia kimunkálása, meg- és elismertetése szerinte azért kiemelkedően fontos napjainkban, mert az igazi rendszerváltás talán legerősebb akadálya a fejekben továbbélő kommunista beidegződés. Sokak számára még mindig vonzó eszmény a gazdasági egyenlőség, a politikamentességgel elérhetőnek vélt társadalmi béke, valamint „a minden bajra megoldást hozó fejlődés”. Ezzel szemben Lánczi úgy látja, hogy a rendszerváltás következetes gazdasági-társadalmi végigvitele és erkölcsi, intellektuális megalapozása a konzervatívok feladata lesz, méghozzá a baloldaliság pusztá tagadásán és az egykori belátásokat csupán felújító szemléleten túllépni tudó, a jelen valóságából kiinduló irányzaté. (Ez az irányzat igen közel áll a nyugati újkonzervativizmushoz, de a szerző óv a nézetek szolgai átvételétől, épp a kiindulásul szolgáló valóság különbsége miatt.)

Lánczi felfogásában a konzervatív politika alapja az erkölcs, mivel ez teszi lehetővé az emberi értékek minél teljesebb kibontakozását. A probléma az, hogy az igazi emberi értékek és szükségletek felismerése és képviselete a nehezebb út, például a mértékletességnek és a – politika fontosságát újraértelmező – felelősségvállalásnak a teljes élet részeként való felfogása érettebb belátást követel, mint a jót az élvezettel azonosító hedonista magatartás. A konzervatív hisz az objektív igazságban, de nem gondolja, hogy az önmagától megvalósul; vallja a természetes közösségek (család, baráti kör, nemzet stb.), a hagyományok és a tekintélyek fontosságát, de nem kritikátlanul. A konzervativizmus a világban egy hierarchián alapuló rendet tételez fel, amely a tág értelemben vett természet törvényein, végeredményben valamiféle isteni renden alapul (ugyanakkor Lánczi hangsúlyozza, hogy a konzervatívnak nem kell okvetlenül hívónak lennie), és politikai céljai között is a rend és a stabilitás az elsőrendű. A liberális baloldal számára az ésszerűség és az ennek politikai oldalát szerinte leginkább kinyilvánító népszuverenitás a legmagasabb mérce, fő jelszava pedig a haladás.

A szerző elsősorban a hazai baloldali beállítottságtól elkülönítve fejti ki nézeteit, de a radikális nemzethez való viszony egyik alapelemére is kitér: „A konzervatív hagyomány megerősödésének feltétele, hogy a

nemzetre hivatkozás ne kerüljön konfliktusba a konzervatív rend és stabilitás igényével [...] különbséget kell tenni a haza iránti feltétlen kötelességérzet és az olyan egyéni viszonyulás között, melyet hazaszeretetnek neveziünk.”

A konzervativizmus hazai érvényesülését nehezíti, hogy a fogalmat már évtizedek óta igyekeznek – a felvilágosultlansággal azonosítva – lejáratni, de leginkább az a sajátos posztkommunista helyzet, melyet Lánczi „konzervatív paradoxonnak” nevez: a régi rendszer haszonélvezőinek van élő hagyománya, illetve a fennálló helyzet stabilizálása elsősorban az ő érdekük, míg a konzervatívok az igazi értékek védelmében sokszor radikális, tehát tőlük idegen lépésekre kényszerülnek. Ez a csapda azonban a szerző reményei szerint idővel magától el fog tűnni.

Lánczi lényegre törő stílusát jellemzi, hogy futólag elejtett megjegyzései mögött is nagy távlatok nyílnak. Ilyen megjegyzése például, hogy az amerikai típusú demokrácia szükségszerűen rombolja a kultúrát, mert túlságosan támaszkodik a tömegemberre. A demokrácia és a diktatúra fogalmának történeti vizsgálata során pedig azt állapítja meg, hogy a régiek a szabadság biztosítékát az erényben látták, a maiak a demokráciában.

STURM LÁSZLÓ

(*Attraktor Kiadó, Máriabesnyő–Gödöllő, 2002, 120 oldal, 790 Ft*)

OLÁH GYÖRGY:

Életem és a mágikus kémia

Napjainkban a tudományok erőteljes tagolódása folytán csekély esélye van annak, hogy egy szaktudományos, valamely területet aprólékos részletekkel bejáró munkát a szaktudósokon kívül sokan mások is kézbe vegyenek. Nem így áll a helyzet a komoly elismerést elért kutatók – nemegyszer regényes – életrajzi visszaemlékezéseivel, melyek annál többek érdeklődésére tarthatnak számat. Oláh György *Egy Nobel-díjas önéletrajzi gondolatai* alcímű, számos fényképet is tartalmazó könyve valóban végigtekintő szerzője életútját neveltetéséről napjainkig – a távozást Magyarországról 1956-ban, a Londonon át Montrealba, majd a clevelandi egyetemre, végül Los Angelesbe vezető, a Loker Szénhidrogén-kutató Intézet megalapításával révbe érni látszó utat, miközben természetes mód részletesen szó esik az 1994-ben megítélt kémiai Nobel-díjról is. Ugyanakkor a kötet nem csak önéletrajz. Leginkább talán akképp lehetne mondani: tudományos életrajz.

A kémia érdekesítő, „mágikus” területei iránt nyitott olvasó színes és élvezetes, mégis pontos képet kaphat Oláh György tudományos pályájáról, érdeklődésének alakulásáról. Többek között olyan kérdések foglalkoztatták a tudóst, mint a szénből és hidrogén-